

Jag har läst

Mannen som slutade ljuga

- Berättelsen om Sture Bergwall och
kvinnan som skapade Thomas Quick

Av Dan Josefsson

- Boken tillägnas minnet av Hannes Råstam.

Pia Hellertz har läst i november 2013

Berättelsen om Thomas Quick/Sture Bergwall är inte bara en *rättskandal*. Författaren Dan Josefsson visar i sin 520 sidor tjocka bok att det också är en *vårdskandal* av oerhörda mått. Det som hänt var verkligen ofattbart – innan Dan Josefsson gav sig i kast med att själv försöka förstå, och därmed hjälper oss att förstå. Bland andra Sture Bergwalls syster. Så här skrev hon på Dan Josefssons Facebook-sida nyligen:

”Ja du Dan Josefsson! Jag måste tacka dig för att du har gett mig en insikt i hur min bror hade det i ungdomen! Jag har (dagens sanning) inte haft en aning om hur han hade det! Det går kalla kårar i mig! Tack och åter tack! Jag har nu kommit till sidan 310, nu ska jag fortsätta läsa denna thriller!”

Om inte Hannes Råstam och Dan Josefsson skrivit sina böcker hade Sture Bergwall med största sannolikhet fortfarande suttit fast på Rättspsykiatriska på Säter och fortfarande varit Sveriges ohygglige seriemördare och kannibal. Och Säter hade fått fortsätta att vara en fantastisk behandlingsmiljö för grovt kriminella. En skillnad hade varit att Sture (jag väljer att bara använda förnamnet för enkelhetens skull) nu tvingades leva utan droger sen den modige överläkaren Göran Källberg år 2001 i stark motvind från kollegor på Säter, beslöt att Sture skulle avgiftas från de tunga droger han levt med sen han var i 20-årsåldern. Avgiftningen tog nio månader. Dessutom skulle minnesforskaren Sven Å Christiansons bok om Thomas Quick *”I huvudet på en seriemördare”*, ha fått fortsatt användas i undervisningen i psykologi på Stockholms universitet.¹

Dan Josefssons kontakt med Sture

Hannes Råstam som skrev den uppseendeväckande boken *”Fallet Thomas Quick – Om konsten att skapa en seriemördare”*² dog i cancer den 14 januari 2012. Dan hade varit på Hannes Råstams begravning. Han skriver:

”Jag tänkte på Hannes och jag tänkte på Sture Bergwall som naturligtvis inte fått vara med på begravningen. Jag tyckte han verkade vara en obehaglig person. En stor lögnare var han i alla fall. Men jag tänkte att Hannes nog hade önskat att han också kunnat vara med och ta farväl. Jag visste att de talat med varandra i telefon nästan varje dag i tre och ett halvt år. Jag klev upp ur sängen och startade min laptop vid köksbordet. Klockan var en bit efter tre /på natten, min anm./ och det var tyst i huset. Jag skulle som en liten sentimental tjänst till Hannes försöka ge denne

¹ Jag läser i Aftonbladet den 16 november 2013 att boken sannolikt kommer att dras in som kurslitteratur, <http://www.aftonbladet.se/nyheter/article17852078.ab>

² Jag har skrivit en sammanfattning av boken. Den är lagd på min ”boksida” på hemsidan, <http://www.piahellertz.com/Bocker.htm>.

Sture Bergwall något slags upplevelse av begravningen. Mejladressen fanns på nätet. Jag skrev att jag var en vän till Hannes och berättade om vad som hänt i Masthuggskyrkan, med länkar till musiken på Youtube. Sedan kunde jag gå och lägga mig och sova. När jag vakande nästa morgon hade Sture Bergwall svarat.” (s. 33)

Samma dag ringde Stures äldre bror Sten-Ove Bergwall, som är en pensionerad litteraturvetare. Han menade att de felaktiga domarna inte berodde på polisarbetet utan på terapin som Sture fått på Säter. Sten-Ove bad Dan om hjälp att utreda detta.

Det Hannes Råstam hade avslöjat var de stora bristerna i polisarbetet. Det räckte för att advokaten Thomas Olsson skulle starta sitt utredningsarbete för att kunna begära resning av morddomarna. Men den stora frågan som kvarstod var *varför* gruppen omkring Thomas Quick³ agerat som de gjort. ”*Den frågan visste Hannes att han inte skulle hinna besvara innan han dog*” (s. 31).

Gruppen omkring Thomas Quick bestod av psykologen Birgitta Ståhle, åklagaren Christer van der Kwast, polisen Seppo Penttinen, försvarsadvokaten Claes Borgström och minnesforskaren, numera psykologiprofessorn vid Stockholms universitet Sven Å Christianson. De drog alla åt samma håll i sin strävan att få Sture Bergwall fälld för de mord han erkänt under terapins och drogernas inverkan. Hur var det möjligt? Fanns det inga kritiska röster? I praktiken visar Dan Josefsson att det fanns kritiker på vägen, men de uteslöts från utredningarna.

4

På bilden ovan finns också chefsöverläkaren Göran Källberg med, men han var den som, genom att i april år 2001 tvinga Sture till avgiftning, möjliggjorde avslöjandena. Sture skriver i den bok han skrivit tillsammans med sin storebror Sten-Ove Bergwall:

”Många såg mitt missbruk och andra underhöll det. Mitt raglande i sjukhuskorridorerna var inte något som skedde vid enstaka tillfällen. Det var så det såg ut, vecka efter vecka, månad efter

³ Namnet Thomas Quick tog Sture Bergwall den 23 juli 1992 (s. 253). Quick var hans mors efternamn. Sture tyckte att Thomas passade bra till det efternamnet. Namnbytet berodde på att han skulle skrivas ut till Hedemora och hoppades kunna leva anonymt där.

⁴ Bilden hämtad från Aftonbladet, <http://www.aftonbladet.se/kultur/bokrecensioner/article1777405.ab>, ”Sekten som fällde Quick”.

månad. ... Men ingen sa något. Ingen kom till min hjälp. Inte förrän en dag i april 2001.” (B&B, s. 175)⁵

Tyvärr avled Källberg den 1 april 2011 så Dan fick aldrig möjlighet att intervjua honom. ”Han skulle snart fylla 69 år, men hade nyligen skrivit på för ytterligare ett år som ambulerande överläkare på kliniken. Säter hade svårt att få personal och han tyckte om att arbeta. Plötsligt somnade han i fåtöljen och vaknade aldrig mer”, skriver Dan (s. 518). Men genom Källbergs hustru, som arbetade på kliniken, fick Dan information om hur Källberg tänkt och agerat. Göran Källberg ställde upp i Hannes Råstams dokumentärer om Thomas Quick. Efter det betraktades han som en förrädare av Säter. Hans hustru tror att Källberg hade planerat att berätta om det som hände i terapin i framtiden. Tyvärr blev det inte så, men tack vare Dans bok så får vi ändå veta.

Terapisekten

Att läsa Dans redogörelse för terapin och den ”sekt” som bildades omkring handledaren Margit Norell, blev en bearbetningsprocess även för mig. Jag gick själv några år i psykoterapi-utbildning i slutet på 70- och början av 80-talet. Jag läste massor med böcker om ”insiktsterapi” som byggde på Freuds driftsteori och på objektrelationsteoretikernas tankar. Jag var övertygad om att läkande av psykiska trauman endast skedde genom insikt i destruktiva barndomsupplevelser. Jag gick också i egenterapi ett antal år. Tack och lov träffade jag ingen terapeut som försökte få mig att minnas förträngda minnen av sexuella övergrepp. Hade så skett, så hade jag nog upptäckt såna också. Detta var vad som hände de psykologer, psykoterapeuter, läkare m.m. som fick handledning av Margit Norell. Och intressant nog blev även åklagaren, polisen och försvarsadvokaten indragna i den föreställningsvärlden. Alla träffade de eller var till och med vänner till Margit Norell. Även vittnesexperten fick en nära relation till Margit, en ”mor-son-relation”.

På dåvarande högskolan i Örebro, sedan år 1999 Örebro universitet, där jag studerade på 70-talet till socionom och fil.kand. och sen undervisade själv i socialt arbete i nästan 25 år, var vi stolta över att psykoterapeuten Barbro Sandin hade utbildat sig i Örebro. Hon gjorde sin praktik på Säterers sjukhus och fick sen anställning där. Hon var den som lade grunden till ”Sätermodellen” där hon behandlade schizofreni ”med framgång”, vilket hon berättade i en klassisk bok, ”*Den zebrarandiga pudelkärnan*” som publicerades år 1986. Hon hade handledning av Margit Norell. För Margit Norell var Barbro Sandin ”*ett osannolikt lyckokast*” enligt Dan. ”... genom att bli Barbro Sandins handledare knöt hon det band till Säter som skulle göra det möjligt för henne att ta kontrollen över Stures psykoterapi.” (s.120) Sätermodellen var en del av den s.k. antipsykiatrin, som jag själv var fascinerad av och läste böcker om.

Margit Norell
Född 23 februari 1914 – död 28 januari 2005
Foto av Tomas Södergren

⁵ ”Thomas Quick är död”, av Sture Bergwall och Sten-Ove Bergwall (2010)

Barbro Sandin bröt senare med Margit Norell. En av Margit Norells förebilder var Frieda Fromm-Reichman som sa att *”Känslan av ensamhet verkar vara en så smärtsam och skrämmande upplevelse att människor gör praktiskt taget vad som helst för att slippa känna det.”* (s. 519, min övers.) Margit hade en helt otrolig förmåga att påverka människor, att dra in dem i sin föreställningsvärld. Hon dominerade hela rummet när hon kom in, berättar personer som Dan intervjuat. På Säter behandlades hon nästan som en drottning.

Dessutom fick hon en enorm genomslagskraft inom den psykoanalytiska rörelsen i Sverige. Hon utvecklade också sin egen teori om ”återgestaltning” (s.294), vilket innebar att människor återskapar, återgestaltar, traumatiska upplevelser från barndomen. Stures ”mord” skulle då vara en återgestaltning av de traumatiska upplevelser av sexuella, sadistiska och kannibalistiska övergrepp som han påstod att hans föräldrar gjort – men som i verkligheten visade sig vara extrema fantasier, skapade i terapin och med hjälp av mycket tunga droger.

Margit bröt med ”Psykoanalytiska föreningen” och ville istället introducera det ”neofreudianska tänkandet” i Sverige (s.101). År 1968 bildade hon ”Föreningen för holistisk psykoterapi och psykoanalys”. Hon samlade psykologer och psykoterapeuter omkring sig, som hon enligt de personer Dan intervjuat, hade total kontroll över. Flera inklusive Sture menade att gruppen blev en ”sekt”. Dan har intervjuat drygt ett tiotal psykologer om deras upplevelser av Margit Norell. Eftersom flera fortfarande var anhängare av hennes teorier och terapimetoder var Dan tvungen att ”wallraffa” genom att låtsas vara anhängare av Margit. Dan har själv skrivit en bok om psykologisk teori, *”Hemligheten – från ögonkast till varaktig relation”* (2008). Dan skriver själv på sin hemsida om boken: *”Utgångspunkten är anknytningsteorin, en modern psykologisk teori som just nu revolutionerar vår syn på hur närhet fungerar – och vår förståelse för varför den ibland inte fungerar så bra som vi önskar.”* Tack vare sina psykologiska kunskaper, sitt wallraffande och sin bok fick han tillträde till intervjupersoner som fortfarande var anhängare och som därmed försvarade den terapiform som användes på Thomas Quick. Bara läsningen av dessa kapitel är verkligen spännande och lärorika. Även om jag för länge sen själv övergett ”insiktsterapiteorin” så fick jag möjlighet att fördjupa och reflektera över mina egna gamla kunskaper och föreställningar.

Margit var 77 år 1991 när Sture Bergwall skrevs in på Säter. Hon hade varit inblandad som handledare i terapin av den ökände Lars-Inge Svartenbrandt, som, trots Säters ”framgångsrika terapi” av honom, flydde och begick rån. Det var en stor katastrof för Sätermodellen och för Margit Norells rykte. Hon behövde revansch. Det var detta som kom att bli Sture Bergwalls tragiska öde.

Sture Bergwall blir Thomas Quick

Sture är född 1950 och är idag år 2013 således 63 år. När han var sju år fick han TBC och tillbringade ett år på sanatorium där han bara fick ta emot besök av föräldrarna ibland. Han upptäckte tidigt att han var homosexuell, vilket blev ett stort problem för honom. Hans föräldrar var frireligiösa, pingstvännen. Det var inte tänkbart att ”komma ut”. Homosexualitet klassades som en psykisk störning fram till år 1979, då Sture fyllde 29 år. När han var 19 år antastade han fyra pojkar sexuellt och tog också strypgrepp på en av dem. Han dömdes till sluten psykiatrisk vård på Sätters sjukhus för ”otukt med barn” som 20-åring. Däremot ogillades åtalpunkten dråpförsök. Trots det hängde föreställningen kvar och färgade Sätters syn på ”mördaren” Thomas Quick. Han hade ju tidigare gjort sig skyldig till ”mordförsök”.

Redan på högstadiet började han använda droger, vilket han menar berodde på att han ville försöka komma bort från sin ”förbjudna sexualitet”. Favoritdrogen blev lösningsmedlet trikloretylen, vilket är så skadligt för nervsystemet att det förbjöds av arbetsmiljöskalet år 1996 (s. 72). *”Fjortonårige Sture gjorde det till en vana att alltid ha en liten platt glasflaska i fickan. När han var ensam hällde han vätskan på en trasa som han tryckte mot näsan.”* (s. 72)

Sen sniffade han dagligen i tio års tid, framförallt på kvällarna. Sture bar nu på två mörka hemligheter. Dels var han homosexuell och dels var han missbrukare.

”Min homosexualitet och mitt missbruk var större tabun hos mig än lögnen, mera laddat än mina påståenden om sexmord och kannibalism. Kanske, det låter märkligt, därför att det förra var sant och personligt, det senare falskt och på distans” (B&B, s.25).

Sture var djupt olycklig och deprimerad och sökte hjälp. Dan berättar om en journalanteckning från den här tiden. Redan här menar Dan att man kan se faktorer som sen kom att återkomma i journalanteckningar genom åren. Sture är ”intelligentare än genomsnittet”. Han är ”välformulerad och ordrik”, han ”gillar att teoretisera kring sin egen situation” och han har ”livlig fantasi” och ”skådespelartalang”. Sture får psykoterapi. ”*Stures livslånga kontakt med psykiatrin hade inletts. Sjukdomen man skulle bota honom från hette 'homosexualitet'.*” (s. 75)

År 1974 knivhugger han en man i Uppsala och får tvångsvård, som upphör 1977. År 1990 begår han ett grovt rån tillsammans med en annan man. De håller en familj som gisslan medan de tvingar pappan att ta ut 245 000 kronor. Sture grips ganska snart och får åter rättspsykiatrisk vård. Dan skriver:

”Det som slår mig när jag läser journalen är dock att Säter inte gör någonting för att få honom att sluta missbruka. Tvärtom. Man spädde på 23-åringens missbruk med kraftiga doser psykofarmaka. Nu fick han för första gången prova den extremt beroendeframkallande bensodiazepinen Sobril.” (s.138)

Dessutom kompletterade Sture med sprit och extra tabletter som han köpte på sjukhusområdet, bland annat i kiosken (?). ”*Sture levde sitt liv i ett rus*” (s.138). Och jag undrar hur många fler narkomaner mentalvården skapat?

Sture berättar att han hade som mål att bli dömd till rättspsykiatrisk vård. Han var rädd för att hamna i fängelse eftersom han var dömd för sexualbrott och livet i fängelse skrämde honom. Dessutom hade han känt sig hemma inom psykiatrin sen 70-talet. Han visste också att det var lättare att få tabletter där.

Nästa kamp för Sture handlade om att få psykoterapi. Han måste därför motivera för detta i en situation där psykoterapi inte var en självklarhet. Och jag undrar vad i allsin dar mentalvård då är till för? Är det bara förvaring och droger? Det handlade om resurser och han ansågs inte vara prioriterad för det. ”*Den akuta bristen på psykologer som kunde behandla de 42 patienterna gjorde att man som patient måste visa att man var värd att satsas på innan det kunde bli tal om terapi*” (s.243). Stures ”dumma bankrån” vägde lätt när det jämfördes med de andra patienternas ofta grova våldsbrott. Är situationen densamma idag, undrar jag?

Dan frågar Sture varför han var så angelägen om att få terapi och får tre motiveringar. Dels var Sture ”*ärligt intresserad av att få veta varför hans liv blivit så misslyckat*”, dels ville han ha höjd dos av bensodiazepiner, och dels ville han ha någon att prata med. Han var väldigt ensam. ”*Blandmissbrukaren Stures metod för att få tabletter och krångla sig ur knipor var helt enkelt att spela på människors empati och där var den hjärtskärande ångesten ett effektivt redskap*” (s. 251).

Sture måste bli intressant

Sture Bergwall insåg snart att han behövde berätta nåt extra för att inte bli en i mängden av ointressanta patienter. Under en utflykt från Säter den 25 juni 1992 gav han en ung mentalsköterska en vink om att han nog hade något allvarlig att berätta. Det var första signalen om vad som komma skulle (s.252). Stures ”räddning” blev en artikel i Expressen söndagen den 20 september där man över sju sidor listade 122 ouppklarade mord och försvinnanden, komplett med bilder på offren (s.254). Nu började Stures erkännanden krypa

fram under terapin. Han blev därmed en mycket viktig patient. Dan Josefsson beskriver mycket levande den process som sen följde och som ledde till nio års erkännanden och märkliga ”polisutredningar”, mellan åren 1993-2001. Men Sture var bara ute efter att bli intressant, inte att bli misstänkt för mord. Nu fanns det dock ingen återvändo. Om han hade erkänt att han ljugit skulle han ha blivit föraktad av läkarna och terapeuterna och sannolikt utsparkad från kliniken.

I terapin fick han nu ”hjälp” att minnas hur han genomförde mordet. Han blev vallad på mordplatser.

Bilden är hämtat från

<http://thomasquick.wordpress.com/2009/12/21/exklusivt-fore-quickbloggen-thomas-quick-om-vallningen-i-ryggen/>

För en kritisk betraktare var det tydligt att han inte hade den minsta aning om mordet, men utifrån teorin om förträngda minnen fick han hjälp av terapeut, polis, åklagare och minneseexpert att ”minnas”. Och han blev fälld för åtta mord utan ett enda tekniskt bevis, utan ett enda vittne och med hjälp av förfalskade dokument och lögnar.

Men i april år 2001 slutade Sture med terapin och han vägrade delta i fler mordutredningar. Genom att chefsöverläkaren Göran Källberg började trappa ner drogerna blev Sture drogfri. Han tystnade. Därmed dog Thomas Quick! Och Sture tog tillbaka sitt rätta namn och blev åter Sture Bergwall.

”Sture berättar för mig att han drog fingertopparna över huden på underarmen och upplevde sensationer som han inte kunde minnas att han känt i hela sitt liv. Han visste inte hur en omedicinerad kropp kändes. Men allra mest omtumlande var den psykiska förändringen. Sture säger att han genomgick en personlighetsförändring, från sitt missbruksjag till en nykter person som han inte kände” (s. 505).

För att överleva som nykter och tyst var han tvungen att skaffa sig strikta dagsrutiner, med promenader, läsning, korsord, m.m. Han lyssnade mycket på P1. För att inte bli yr när han promenerade gick han i en åtta på den lilla promenadgården.

Falska minnen

Dan Josefsson beskriver forskningen framförallt i USA om ”falska minnen”. Forskningen borde ha varit känd för läkare och personal på Säter. Men de var helt övertygade om att Margit Norells teori var sann och att de metoder för att minnas som terapeuterna använde, vilade på vetenskaplig grund, vilket minneseexperten Sven Å Christianson var en garanti för. Att hans vetenskapliga grund bara handlade om hans egen studie, som endast handlade om Thomas Quick, nämnde han aldrig. Dan intervjuar psykologerna om hur de arbetat för att väcka Thomas Quicks bortträngda minnen från sina ”fruktansvärda barndomsupplevelser”. Genom ledande frågor och guidade visualiseringar lyckas läkarna, terapeuterna, polisen, åklagaren och minneseexperten få Sture att ”minnas” och dessutom lyckas de få rätten att tro

på påståendena.

I en artikel i SvD i augusti 2012 förhåller sig professorn i kriminologi Leif GW Persson mycket kritisk till de krav som börjat resas på en oberoende granskningskommission. ”Sanningskommissioner är helt jävla tandlösa. Det är så dumt att det trotsar all beskrivning”, säger GW på sitt, som vanligt, mustiga språk. Istället menar han att åklagare borde inleda en förundersökning mot de ansvariga för mordutredningarna. Brotten gäller tjänstefel och mened.⁶ Preskriptionstiden för mened är 15 år. I artikeln nämner han ett antal namn som kan vara aktuella, bland andra Birgitta Ståhle och Sten Å Christianson.

Advokaten - en hjälte

Förutom Hannes Råstam och Dan Josefsson är advokaten Thomas Olsson en av hjältarna i den här berättelsen. Han och Hannes Råstam hade samarbetat tidigare i samband med att en pappa blivit oskyldigt dömd för sexuella övergrepp på sin dotter och fick pappan frikänd.⁷ Thomas Olsson är delägare i Silberskys advokatbyrå. Eftersom Sture inte hade några pengar tog han stora risker med att ta på sig arbetet för resningar av morddomarna. Om han inte lyckades få Sture frikänd så skulle han inte få en krona i ersättning. Det heter tydligen ”pro bono”.⁸ Dan Josefsson skriver: ”Thomas Olsson skulle behöva arbeta gratis i årtal, och han skulle inte klara jobbet utan medarbetare. Men han var uppenbarligen villig att riskera sin ekonomi för att få en påstått oskyldigt dömd seriemördare frikänd” (s. 29). År 2008 startade han sitt omfattande arbete. Fyra månader efter att Råstams dokumentärer om Thomas Quick sänts, lämnade Thomas Olsson in sin första resningsansökan. Fem år senare, den 31 juli 2013, frikändes Sture Bergwall för den sista av de åtta morddomarna.

Advokaten Thomas Olsson har röstats fram till "Årets Jurist 2013". I målet med de terrorlistade svenskarna fick han motstånd från EU, FN och USA - men vann mot hela världen. När han tog sig an Sture Bergwall så befarade han det värsta: ”Om vi inte hade fått igenom den första resningsansökan så hade jag möjligen kunnat få jobb på Fonus”, säger han till Dagens Juridiks syster-tidning Legally Yours.

Dan berättar att dessa resningsprocesser ledde till att Säter utsatte Sture för bestraffningar, vilket han misstänkte skulle komma. Hans permissioner drogs in ”av säkerhetsskäl”, hans böcker, CD-skivor och filmer packades ner och låstes in i Sätters källare, persiennerna i fönstren togs bort (!). Dessutom trappades genomsökningen av hans rum upp. ”Sture hade betraktats som seriemördare sedan hösten 1992. Men det var först när han ansökte om resning som Säter började behandla honom som Hannibal Lecter” (s. 516). När han var Sveriges värste seriemördare genom tiderna hade han full frigång och tillgång till alla förmåner. Det är verkligen en helt otroligt omskakande inblick i ett rättsvidrigt system som Dans bok ger oss. Hur tänker läkare och vårdpersonal när de agerar så?

⁶ http://www.svd.se/nyheter/inrikes/gw-persson-sagar-granskningskommission_7435802.svd

⁷ Om fallet ”Ulf”, <http://fgj.se/images/articles/pdf/spade62.pdf>.

⁸ Enligt Wikipedia: ”Pro bono” är en latinsk fras som betyder ”för det allmännas bästa”. Uttrycket används bland annat för att beteckna ideellt arbete som utförs av exempelvis advokater till personer som är i behov av juridisk hjälp men saknar medel att betala.

⁹ Bilden och texten är hämtad från <http://www.dagensjuridik.se/2013/04/han-ar-arets-jurist-2013-da-vaxte-det-fram-en-rattsordning-som-levde-sitt-eg-et-liv>

Gräver för att försöka förstå...

Dan försöker förstå varje deltagare i sekten ingående. Han ger nästan varje person ett eget kapitel. Dans styrka i boken är att han inte dömer, utan han vill verkligen försöka förstå. Han söker upp personer att intervjua för att fördjupa sin förståelse av det obegripliga. Varför agerade polisen Seppo Penttinen som han gjorde? Varför agerade åklagaren van der Kwast som han gjorde? Varför agerade försvarsadvokaten Claes Borgström som han gjorde? Det är enormt intressanta beskrivningar, analyser och slutsatser. Det svar Dan kommer fram till är att alla var övertygade om att Margit Norells teorier och metoder var rätt. De hade dessutom antingen handledning av Margit Norell eller på annat sätt en nära relation till henne. Även minnesforskaren, som får ett eget kapitel. Margit Norell får flera egna mycket intressanta kapitel.

Dan berättar att en svensk rättegång fungerar enligt den s.k. ”omedelbarhetsprincipen” (s.361). Det betyder att allt som rätten utgår ifrån redovisas *munligt* i rättegången. Rätten behöver inte själv ta del av skrivna produkter, förhör, utredningsprotokoll m.m. Detta hade jag ingen aning om och det låter väldigt märkligt och i högsta grad rättsosäkert. Det verkar som om det ligger stora risker i detta system. I synnerhet som inte heller alla vittnen kallas. Hur väljs vittnen ut? Hur ser systemet ut i andra länder? Varför har jag inte hört någon kritik av detta tidigare?

År 2006 tas domarna upp till justitiekanslern på begäran bland annat av den mördade Johan Asplunds föräldrar. Efter sju dagars ”utredning” kommer justitiekansler Göran Lambertz fram till att Christer van der Kwast och Seppo Penttinen ”gjort ett skickligt arbete”. Dan berättar också att Lambertz året därpå utsågs till justitieråd i Högsta domstolen, som är den högsta instans som man kan överklaga till. Dan menar att genom Lambertz beröm ”gav han dem alltså i praktiken immunitet mot att någonsin juridiskt ställas till svars för sina gärningar under *Quickåren*”(s. 517). Är inte detta ett ärende för Europadomstolen, undrar jag?

Dokument och intervjuer

Dan Josefsson har läst mängder med material, journaler, utredningsprotokoll, brev, förhørsprotokoll, dagboksanteckningar, PM och protokoll från olika möten och mycket mera.¹⁰ Det som fascinerade mig mest var alla brev Dan fått möjlighet att läsa. Och jag undrar hur i hela friden han fått tag på de brev som Margit Norell skrev *till* sina internationella vänner, exempelvis till sin idol Erich Fromm och till den man hon verkade blivit förälskad i, psykoanalytikern David Schecter i New York, och som hon hade en lång, intensiv brevväxling med. Han avvisade dock en närmare relation.

Dan skriver att Hannes Råstam var helt otrolig när det gällde att läsa stora mängder material, systematisera och minnas det han läst. Jag tycker det verkar som om Dan Josefsson inte ligger långt efter. Jag är imponerad av hans grävande och hans förmåga att få människor att berätta. Dan berättar att han gjort

”... många och långa intervjuer med Sture. Utgångspunkten har alltid varit att jag inte kan tro på någonting han säger. Sture har ljugit alldeles för mycket för att fungera som sanningsvittne och jag har inte använt några uppgifter från honom som inte bekräftats av journalanteckningar, psykiatriska utredningar, polisförhör, promemorior, brev, andra intervjuer eller av andra källor. Trots denna noggranna kontroll har jag aldrig lyckats avslöja Sture med att ljuga för mig. Däremot har han ibland sagt saker som inte har gått att kontrollera.”

¹⁰ Dan Josefsson har 538 fotnoter till 14 ½ sidor med referenser, däribland väldigt många brev till och från Margit Norell, bland andra till och från Erich Fromm och David Schecter.

Dan Josefsson försöker verkligen förstå och förklara de inblandades ageranden och ställningstaganden, vilket väcker min djupa respekt. Han skulle ha kunnat stanna vid att kritisera och anklaga. Exempelvis när han berättar om Seppo Penttinen så skriver han:

”Att Seppo ljög beror med största sannolikhet på att han var helt övertygad om att Sture var mördaren och att han ville hjälpa rättvisan på traven” (s.365).

Dan skriver också om Seppo efter intervjun:

”Under den lugna ytan anade jag en djup frustration. Seppo ansåg fortfarande att Sture var skyldig till de brott han dömts för och han utkämpade en allt mer förtvivlad kamp för att rädda ansiktet. Jag tänkte att det han gick igenom måste vara helvetiskt. Det var han som lett alla de hundra förhören med Sture, utom det allra första, och resultatet var århundradets rättsskandal. Han skulle gå till historien som Sveriges mest inkompetenta polis i modern tid, på samma sätt som Christer van der Kwast skulle bli ihågkommen som det värsta stolpskottet till åklagare i det svenska rättssystemets historia. Det är klart att de slogs som skadskjutna rovdjur” (s.438).

Många har haft synpunkter

Till min stora förvåning läser jag att en av mina favoritjournalister,¹¹ Kerstin Vinterhed, i en artikel i Dagens Nyheter ”*slog fast att han* (d.v.s. Sture, min anm.) *’från mycket tidig ålder, var utsatt för analsex av sin far, en hantering som ökade i styrka efter att hans mor fött den dödfödde brodern i hemmet’...*”. En klok, kritisk, kunnig skribent vågar ”slå fast” något som hon inte har en aning om. Kanske berodde det på att hon är syster till försvarsadvokaten Claes Borgström och att de båda var intresserade av psykologi och dessutom i viss mån anhängare av den radikala psykoterapin och antipsykiatri. Samtidigt glädde det mig att min f.d. kollega på Örebro universitet, barnpsykologen Anita Cederström avvisade teorin om att ” *bortträngda minnen plötsligt kunde dyka upp hos vuxna och hänvisade till modern minnesforskning*” (s.380). Alla var inte förblindade. Jag upptäcker till min glädje ännu en klarsynt gammal kollega från universitetet i Örebro, docenten i rättspsykologi Nils Wiklund, som varit orolig för att man skapade falska minnen hos Thomas Quick. Han skrev ett antal artiklar i Svenska Dagbladet och Dagens Nyheter samt brev till Gällivare Tingsrätt och varnade under åren 1996-1998 för att terapin kan ha framkallat falska minnen hos Thomas Quick.¹² I sitt blogginlägg den 4 november ber Sture Nils Wiklund och många flera om förlåtelse.¹³

Men en som verkar ha varit och fortfarande är djupt förblindad är reportern på Dala-Demokraten, som skrivit omkring 300 artiklar om fallet Thomas Quick, Gubb Jan Stigson och som var ”*den värste av dem*” enligt Sture. Stigson var inblandad i den mailkonversation som pågick under hösten 2012, och som Aftonbladet och Expressen publicerade.¹⁴ Stigson fick också yttrandeförbud i fallet Quick på Dala-Demokraten, men har nu återfått yttrandefrihet, dock inte om Quick-fallet och inte i Dala-Demokraten.¹⁵ Sture skriver: ”*I arton år har Gubb*

¹¹ När jag började på Socionomprogrammet vid dåvarande Högskolan i Örebro, var min vision att bli ”socialjournalist”, jag ville bli ”Sveriges nya Kerstin Vinterhed” och skriva sociala reportage i hennes anda. Jag berättade det många år senare för hennes man, professor Bengt Börjeson, som jag hade förmånen att få som handledare till min doktorsavhandling. Han storskrattade och sa ”*ja det var just en jävla vision*”. Ingen svor så gärna och så ofta som ”min” professor. ☺ Det skulle i så fall vara professor Leif GW då.

¹² Se Nils Wiklunds artiklar på <http://www.rpkab.se/Quickfallet.htm>.

¹³ <http://sturebergwall.wordpress.com/page/2/>. Det har varit fascinerande och känslösamt att följa Stures inlägg i bloggen under november månad, den tid jag läste Dan Josefssons bok. Även brodern Sten-Ove gör där inlägg för att kämpa för familjens heder mot dem som fortfarande inte klarar av att be om förlåtelse.

¹⁴ Här finns direktmlänkar till den omfattande mailkonversationen mellan Gubb Jan Stigson, Göran Lambertz, Seppo Penttinen och Claes Borgström - <http://www.aftonbladet.se/nyheter/article15467524.ab>.
<http://www.expressen.se/nyheter/dokument/dokument-sa-kom-quick-mejlen-ut-i-ljuset/>

¹⁵ <http://www.magasinetparagraf.se/intervjuer/stigson-har-aterfatt-sin-yttrandefrihet>

Jan Stigson, *journalisten i Falun, slagits för min skuld, nedtecknat varje irrörelse och varje tom fras.*” (B & B, s.213)

Vad skulle ha hänt om...?

Jag kan inte låta bli att fundera över vad som kunde ha hänt om kloka människor hade sett och hört vansinnigheterna redan vid det första ”erkännandet” av mordet på Johan Asplund år 1993 och istället lyssnat på Johans föräldrar som förde fram en mer sannolik misstänkt, vilket polisen valde att bortse från. Vad hade hänt om *olika* utredare hade fått förhöra Sture, utredare som inte var ”förförda” av Margit Norells teorier? Och om *olika* åklagare hade fått arbeta med de olika morden?

Vad skulle ha hänt om Lambertz år 2006 i sin roll som justitiekansler verkligen hade läst dokument och domar och insett att allt var väldigt konstigt, istället för att slarva med sitt arbete? Vad skulle ha hänt om han senare hade sagt ”Förlåt, Sture!”? I en artikel i SVT Nyheter skriver han i ett mail till Penttinen och van der Kwast:

”Jag har nu [...] läst ut Hannes Råstams bok och är lite missmodig. Ska jag vara ärlig känns det som om han mer eller mindre pulveriserat alla våra ’obestridliga fakta’, alltså de nio punkterna i mitt utkast till artikel, utom den första.”¹⁶

De tio punkterna redovisas bland annat i en artikel på DN.se Debatt.¹⁷ Men trots sitt missmodiga konstaterande fortsätter han försvara sig. Det s.k. Facebook-bråket uppstod i samband med Dans bok nu i november 2013 där bland andra Lambertz deltog.¹⁸

Vad skulle ha hänt om Claes Borgström, Birgitta Stråhle, Seppo Penttinen och Sven Å Christansen med flera hade sagt ”Förlåt Sture, men vi förstod inte bättre!” Istället för att fortsätta försvara sitt agerande och sina lögnar.¹⁹

Den ende jag hittills läst som har sagt förlåt är Sture själv. I slutet på Stures och hans storebror Sten-Ove Bergwalls bok ”*Thomas Quick är död*” skriver brodern:

”JAG FICK DITT BREV.

Det var ett dubbelvikt kort med blommotiv, och där stod:

’Förlåt mig’. Det var undertecknat med ditt namn. Ditt verkliga namn.

Det fick ligga obesvarat i några dagar medan jag tänkte över det.

Vid det här laget har du fått mitt lika kortfattade svar.”

Sten-Ove svarar:

”’Jag förlåter’

Så löd svaret. Och livet öppnade sig plötsligt för oss båda.

På julafton 2008 ringde jag till dig. Sedan dess har vi pratat med varandra dagligen.”

Jag vet att Sture sen dess bett sina andra syskon och många, många fler om förlåtelse och fått förlåtelse. Jag hoppas att jag en dag får läsa att någon av terapisektens deltagare är modig nog att också be om förlåtelse. Och jag hoppas verkligen att Gubb Jan Stigson, Christer van der Kwast, Birgitta Ståhle, Claes Borgström, Seppo Penttinen och alla andra inblandade är modiga nog att med ett öppet hjärta våga läsa Hannes Råstams och Dan Josefssons böcker.

¹⁶ <http://www.svt.se/nyheter/sverige/lambertz-i-mejl-vara-fakta-ar-pulveriserade>

¹⁷ <http://www.dn.se/debatt/lambertz-tio-punkter-ar-provade-och-motbevisade/>

¹⁸ ”Här debatterar de Bergwall på Facebook”, <http://www.aftonbladet.se/nyheter/article17719002.ab>.

¹⁹ Den maildebatt som förekommit under hösten 2012 är minst sagt otäck, se exempelvis attackerna på Leif GW Persson - <http://www.expressen.se/nyheter/gw-sagas-i-mejl-ar-han-helt-frisk/>.

Fler terapeuter

Finns det fortfarande psykologer och psykoterapeuter som arbetar enligt teorin om ”återgestaltning? Enligt en av terapeuterna som Dan intervjuat så arbetar ”*de här människorna fortfarande med patienter där ute. Folk går 20-30 år i terapi hos dem, det tar aldrig slut. De dränerar folk på pengar, tid och liv. Det är inte terapi. Terapi ska hjälpa en människa in i världen och relationer*” (s.454). Jag blir skrämmd. Jag trodde att detta tillhörde 70- och 80-talet.

Då och då berättar massmedia om personer som gått hos terapeuter och får ”återuppleva minnen av sexuella övergrepp”. Problemet är att man inte kan kasta ut barnet med badvattnet. Många barn blir faktiskt utsatta för sexuella övergrepp av närstående, barn som istället inte blir lyssnade på, som inte blir trodda. Det ställer stora krav på psykologer, psykoterapeuter och poliser att hitta samtals- och utredningsmetoder för att höra de sanna berättelserna.

Sektberoendets konsekvenser

Jag har själv en gång för många år sedan varit ”sektberoende” en kort tid, vilket jag berättat om i en artikel på min hemsida, med titeln ”*Mitt första möte med en manipulativ sekt*”.²⁰ Det ledde till att jag startade ett mångårigt studium av sekter, sektteori och mind control, d.v.s. de processer som gör att människor dras in i och stannar kvar i sekter, samt har svårt att bryta sig ur. Dessutom har jag handlett ett antal C-uppsatser om manipulativa sekter som universitetslektor på Örebro universitet. I huvudsak har det då handlat om hur man som socialarbetare kan bemöta och hjälpa människor som varit och fortfarande är sektberoende.

Sture och många andra omkring honom kallade gruppen omkring Sture för en sekt eller en sektliknande grupp, med Margit Norell som den odiskutabla ledaren. Hennes ord var lag. Hon tålde inte kontroverser eller negativ kritik. Hon band upp medlemmarna känslomässigt och fysiskt till sig. I teorin om ”mind control” beskriver forskare fyra ingredienser: tankekontroll, känslokontroll, fysisk kontroll och informationskontroll. Dan Josefssons intervjuer avslöjar att samtliga ingredienser förekom. Det är plågsamt att bli sektavhoppare och man kan behöva mycket stöd och hjälp. Många känslomässiga problem dyker upp. Sorgen över att ha blivit övergiven och inte längre ”höra till”. Besvikelsen över att ha låtit sig bli ”lurad”. Ilskan över att ha förlorat en stor del av sitt liv. Skammen över att inte ha haft förmåga att avslöja.

En av Dan Josefsson styrkor i boken är just att inte skuld- och skambelägga, utan att ge oss och ”sektedeltagarna” själva en möjlighet att förstå och förlåta. Både sig själva och varandra och framförallt Sture Bergwall. Visst var Sture en kriminell narkoman när han togs in på Säter som 20-åring, men han har fått betala ett ohyggligt högt pris för sina ”ungdomssynder”. Om två år han ålderspensionär. Samtidigt har han lärt oss alla en djup läxa, som jag verkligen hoppas att vi lärt.

Sture och framtiden

Många journalister har frågat Sture vad han tänker göra den dagen han blir en fri man. Han är i skrivande stund fortfarande tvångsintagen på Säter och väntar på en ny utredning innan man vågar släppa honom fri. Han har då ofta svarat att han ska gå en promenad i skogen. ”*Inte i formen av en åtta, utan rakt fram.*” Jag kan bara önska honom lycka till i sin vandring.

²⁰ Om min vistelse hos ”indiansekten” - <http://www.piahellertz.com/Gaialand.pdf>